

Др Зоран Радивојевић¹

**ПРОТОКОЛ БРОЈ 11 УЗ ЕВРОПСКУ КОНВЕНЦИЈУ О
ЗАШТИТИ ПРАВА ЧОВЕКА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА**

Апстракт

После трогодишњих преговора вођених у оквиру Савета Европе 11. маја 1994. године у Стразбуру потписан је Протокол бр. 11 уз Европску конвенцију о правима човека. Овим Протоколом извршена је значајна реформа надзорног механизма установљеног Конвенцијом. Уместо постојеће Европске комисије и Европског суда предвиђено је оснивање једног сталног Европског суда за права човека у року од дванаест месеци након ступања на снагу Протокола. Нови Европски суд није, међутим, до сада конституисан, пошто Протокол нису прихватиле све државе уговорнице Конвенције. У очекивању образовања новог Суда, аутор чланка детаљно анализира легислативну историју, садржину и разлоге нератификације Протокола бр. 11 уз Европску конвенцију.

Кључне речи: права човека; Евројска конвенција; Евројска комисија; Евројски суд.

I УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Потписивање Европске конвенције о заштити права човека и основних слобода у Риму 4. новембра 1950. године означила је почетак новог периода на пољу међународне заштите људских права. Она је први документ, истина регионалног карактера, којим се успоставља механизам међународног надзора над применом и поштовањем гарантованих права човека. У средишту тог механизма налази се Европска комисија и Европски суд за права човека који су надлежни да доносе одлуке са обавезном снагом за државе. Европска конвенција је истовремено први акт у области људских права који дозвољава непосредни дијалог између појединца - државних поданика и органа међународног

¹ ванредни професор Правног факултета у Нишу

надзора². Наиме, њеним одредбама дато је право појединцу на подношење петиције због наводног кршења заштићених права од стране државе уговорнице, укључујући и сопствену државу.

Прихватањем међународног надзора државе уговорнице Европске конвенције нису ипак у време њеног потписивање биле спремне да се значајније лише своје суверености у области људских права. Чинио ратификације уговорне стране признале су само надлежност Европске комисије да разматра међудржавне представке, док је надлежност Европског суда условљена посебном изјавом државе³. С друге стране, појединци, невладине организације и групе лица немају по одредбама Конвенције активну легитимацију у поступку пред Судом. Они се могу директно обраћати само Комисији, али и у овом случају под условом да је држава уговорница на коју се петиција односи изјавила да признаје такву надлежност Комисије⁴.

Да су суверена права држава имала превагу над надзорним механизмом који је конвенцијом установљен речито сведочи и пракса ових органа током првих деценија рада. За то време Европској комисији поднето је мање од 20 међудржавних представки, док је од неколико хиљада петиција појединаца једва 2% прихваћено за разматрање⁵. У овом периоду Европски суд решавао је у просеку само један

² Вођене идејом широко схваћене суверености, државе традиционално нису биле склоне да дозволе непосредно обраћање својих физичких и правних лица међународним органима, а сваки захтев те врсте третирали су као мешање у унутрашње послове и кршење суверености. Из ових разлога *locus standi* појединаца прво је прихваћен и практично остварен међу идеолошки и политички блиским и у правним системима сличним државама чланицама Савета Европе. Више о томе: С. Миленковић, *Међународни надзор над применом пактова о правима човека*, Београд, 1984, стр. 213; М. Милојевић, *Надлежност држава и људска права*, *Анали Правног факултета у Београду*, 1990, бр. 3, стр. 296-307.

³ Ову изјаву државе могу дати безусловно или под условом реципроцитета, на неодређено време или на одређени рок (чл. 46. Конвенције).

⁴ Поменути изјаву државе такође дају на одређено или неодређено време (чл. 26, ставови 1 и 2 Конвенције). Већина држава уговорница учинила је то на одређено време (од 2 до 5 година), мада редовно обнављају те декларације.

⁵ У распону од двадесет година (1955-1975) Европској комисији обратило се 7313 особа, од чега је 131 петиција проглашена прихватљивом (видети: *Yearbook of the European Convention on Human Rights*, 1975, The Hague, 1976, p. 128).

случај годишње⁶. Међутим, ситуација се из основа мења почетком 80-тих година када су све државе уговорнице Конвенције дале изјаве о прихватању права на појединачну петицију и обавезне надлежности Европског суда. У исто време дошло је до значајног повећања делатности ових органа међународног надзора. Од тада се у Европској комисији сваке године региструје око хиљаду петиција појединаца, невладиних организација и група лица,⁷ док јуриспруденција Суда обухвата неколико стотина решених случајева⁸.

Упоредо са развојем праксе уговорнице су се ослобађале традиционалне суревњивости према могућности непосредног дијалога између својих држављана и међународних судских органа. Јачању положаја појединаца допринео је сам Европски суд усавршавањем свог Пословника о раду. Наиме, изманама овог акта од 1982. године омогућено је појединцу - подносиоцу петиција да непосредно учествује у расправи о случају који је изнела Комисија или држава уговорница⁹. Даљи корак у правцу признавања процесне легитимације појединаца учињен је 1990. године усвајањем Протокола бр. 9 уз Европску конвенцију. Према протоколу појединци, невладине организације и групе лица могу се директно обраћати Европском суду под условом да посебно Веће састављено од тројице судија предходно одлучи да Суд може узети у разматрање такав случај¹⁰.

⁶ Више о томе: М. Пауновић, *Јуриспруденција Европског суда за људска права*, Београд, 1993, стр. 44-45.

⁷ У периоду 1982-1987 број петиција регистрованих током једне године кретао се измађу 500 и 900. Године 1988. први пут је регистровано преко 1000 петиција, док од 1993. г. оне редовно премашују цифру од 2000. Видети: *European commission of Human Rights, Survey of Activities and Statistics, Strasbourg, 1995.*

⁸ Као најбољи показатељ интензивног развоја јуриспруденције Суда могу да послуже следећи показатељи. Током првих петнаест година (1959-1973) усвојено је свега 17 пресуда, с тим што 1959, 1963, 1964, 1965, 1966 и 1973. године није донета ниједна пресуда. Наредних десет година (1974-1983) усвојено је 59 пресуда, а од 1984 до краја 1993. године чак 372 пресуде. Видети: *Survey of Activities, European Court of Human Rights, Strasbourg, 1994.*

⁹ *Council of Europe, European Court of Human Rights, Rules of Cort A and B Strasbourg, 1994.*

¹⁰ Више о томе: J. P. Flauss, *Le droit de recours individuel devant la Cour europe'enne des droits de l 'homme. Le Protocole No 9 a' la Convention europe'enne des droits de l 'homme, Annuaire francais de droit internacional, 1990. pp. 507-510. Протокол бр. 9*

Досадашња делатност органа надзора, која премашује очекивања твораца Европске конвенције, прекинула је последњих година расправа о усавршавању њиховог функционисања. Не само међу писцима и практичарима, већ и у званичним круговима покренут је поступак у циљу побољшања надзорног механизма установљеног Конвенцијом. У току консултација, које су започеле инструкцијом Комитета министра од 1991. године, разматрани су бројни предлози за измене, почевши од идеје задржавања постојећег механизма надзора уз увођење сталних судија и повећања њиховог броја, преко стварања система двостепеног суђења са сталним судом уместо садашње Комисије и Европским судом као другом, апелационом инстанцом, па све до евентуалне фузије Суда са Комисијом¹¹. После трогодишњих преговора у оквиру Савета Европе постигнута је сагласност да се оснује стални Европски суд за права човека. Та одлука формално је потврђена потписивањем Протокола бр. 11 уз Европску конвенцију у Страсбуру 11. маја 1994. године¹².

II САДРЖИНА ПРОТОКОЛА

Поред преамбуле, у којој су наведени разлози, мотиви и циљеви реформе надзорног механизма Европске конвенције, Протокол садржи и детаљне одредбе о саставу, избору, организацији, надлежности и поступку пред новим сталним Европским судом за права човека. Тим одредбама замењен је садашњи текст другог, трећег и четвртог дела (чланови 19. до 56.) Конвенције, као и њеног протокола бр. 2¹³.

Нови Европски суд биће састављен од оноликог броја судија колико има страна уговорница Конвенције. Ово решење разликује се

потписан је у Риму 6. новембра 1990, а ступио је на снагу 1. октобра 1994.

¹¹ *Explanatory Report to Protocol No 11 to the European Convention on Human Rights, Human Rights Law Journal, 1994, no 3, pp. 92-94.*

¹² *Protocol No 11 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Restructuring the Control Machinery established theory, International Legal Materialis, 1994, Vol. 33, p. 943; незванични превод може се наћи у збирци: Савет Европе 1949-1996, Београд, 1996, стр. 52-64.*

¹³ *Пророкол бр. 2 којим се Европском суду за права човека додељује надлежност да даје саветодавна мишљења, потписан у Стразбуру 6. маја 1963, а ступио на снагу 21. септембра 1970. године. За превод: Савет Европе..., стр. 38-40.*

од постојећег према коме је бројчани састав чланова суда једнак броју држава чланица Савета Европе. Друга разлика састоји се у скраћивању мандата судија са девет на шест година и увођење старосне границе од седамдесет година живота¹⁴.

Избор судија, као и до сада, врши Парламентарна скупштина са листе од три кандидата које предложи свака држава уговорница. За време трајања мандата судије се не могу бавити пословима који су неспојиви са њиховом независношћу, непристрасношћу или захтевима сталне службе, чиме судска функција губи досадашњи повремени карактер¹⁵. Новину представља и одредба да Суду у раду помажу стручни сарадници. Они се именују на предлог судија као њихови лични помоћници и морају имати потребне квалификације и практично искуство за вршење поверених задатака¹⁶.

Суд заседа у одборима од тројице судија, већима од седам судија и Великом већу од седамнаест судија. Предвиђена је могућност одржавања Опште седнице Суда на којој се одлучује о организационим и административним питањима (избор председника, потпредседника, секретара Суда и председника појединих већа, образовање већа и доношење Пословника о раду).

Одбори од тројице судија образују се наодређени временски период. Њима је поверен задатак да предходно провере прихватљивост петиција појединаца, што је до сада радила Европска комисија. У погледу услова прихватљивости задржане су без икаквих измена постојеће одредбе Европске конвенције¹⁷. Одбор може једногласно одлучити да поднету петицију прогласи неприхватљивом или да је једноставно скине са листе предмета ако оцени да није потребно даље испитивање. Таква одлука је коначна и против ње није допуштена жалба.

Већа састављена од седам судија такође се образују за одређени временски период. У њихов састав улази *ex officio* судија изабран са ли-

¹⁴ Упореди чланове 38 и 40 Европско конвенције са новим члановима 20 и 23.

¹⁵ Вршење судске функције није до сада подразумевало стално ангажовање у раду Европског суда, тако да судије и после избора настављају да раде у својој земљи. Међутим, ступањем на снагу Протокола бр. 11 новоизабране судије мораће да за време трајања мандата напусте своје основно занимање.

¹⁶ A. Drzemczewski, J. M. Ladewig, *Principal Characteristics of New ECHR Control Mechanism as Established by Protocol No 11, signed on 11. May 1994, Human Rights Law Journal, 1994, Vol. 15, no 3, p. 81.*

¹⁷ Видети чл. 26 и 27 Конвенције.

сте заинтересоване државе или, у случају да таквог нема или није у могућности да учествује у раду, друго лице по њеном избору које ће имати својство судије (тзв. национални или судија *ad hoc*). Веће је надлежно да одлучује како о појединачним петицијама, тако и о међудржавним представкама. Том приликом разматра се не само прихватљивост представке (петиције), већ и меритум ствари. Правило је да се одлука о прихватљивости донесе посебно, осим ако се у изузетним случајевима другачије не одлучи.

Веће је овлашћено да све до доношења пресуде уступи надлежност Великог већу ако је то неопходно због значаја случаја за тумачење Конвенције или ако решење може да доведе до резултата који није у сагласности са неком предходном пресудом Суда. Ова одредба одступа од сада важећег Пословника према коме је у случају могуће несавласности са раније донетом пресудом Суда уступање надлежности било обавезно¹⁸. Друга значајна новина је услов да се томе не противи једна од страна у спору, чиме он практично добијају право вета¹⁹.

Велико веће има седамнаест судија и у његов састав улазе председник и потпредседник Суда, национални судија и друге судије изабране у складу са Пословником. Поред случајева које му до доношења пресуде уступе већа, оно је надлежно да одлучује о захтевима да се предмет решен пресудом већа изнесе пред Велико веће. Ово решење представља заправо компромис државама које су у току консултација тражиле да се уместо једог образује другостепени, апелациони суд за права човека²⁰. У случају када се такав захтев поднесе образује се колегијум од пет судија који испитује да ли се предмет тиче неког значајног питања везаног за тумачење Конвенције или озбиљног питања од опште важности. Ако се захтев прихвати у раду Великог већа не могу учествовати судије чланови већа које је донело пресуду, изузев председника већа и националног судије.²¹

Велико веће надлежно је и за давање саветодавних мишљења на захтев Комитета министара Савета Европе. Та мишљења дају се о правним питањима која се односе на тумачење Конвенције и Протоко-

¹⁸ Чл. 51 Пословника.

¹⁹ H. G. Schermers, *The Eleventh Protocol to the European Convention on Human Rights*, *European Law Review*, 1994, no 4, p. 375.

²⁰ R Bernhardt, *Reform of the Control Machinery under the European Convention on Human Rights Protocol No 11*, *American Journal of International Law*, 1995, no 1, p. 154.

²¹ За критику овог решења: H. G. Schermers, *op. cit.*, p. 375.

ла, осим питања везаних за садржину и обим гарантованих права и слобода²². Саветодавна мишљења морају бити образложена, а ако нису усвојена једногласно сваки судија има право да изнесе издвојено мишљење.

Поступак пред Европским судом може да покрене свака страна уговорница подношењем представке о наводној повреди одредаба Конвенције за коју сматра да је починила друга држава уговорница. Суд је овлашћен да прима петиције и од сваке особе, невладине организације и групе лица који тврде да су жртве кршења права призна-тих Конвенцијом од стране неке државе уговорнице. Треба нагласити да право Суда на разматрање представки и појединачних петиција није условљено посебном изјавом државе уговорнице. Према томе, самим актом ратификације Протокола бр. 11 будуће стране уговоорнице *ipso iure* прихватају такву надлежност, што до сада није био случај²³.

У поступку пред већима или Великим већем страна уговорница чији је држављанин подносилац петиције може поднети писани подне-сак и учествовати у расправи. Председник суда може, такође, позвати државу уговорницу која није страна поступку или свако заинтересова-но лице да поднесе поднесак и да узме учешће у расправи ако је то у интересу исправног вођења поступка.

Када представка (петиција) буде прихваћена, Суд приступа испитивању меритума ствари заједно са представницима страна. У том циљу он може спровести истрагу, саслушати сведоке и вештаке или извршити увиђај. После испитивања суштине ствари Суд прво присту-па поступку мирења, односно пријатељског поравнања. Поступак из-мирења је поверљиве природе и ако се постигне поравнање, Суд бри-ше предмет са своје листе одлуком која садржи кратак опис чињеница и постигнутог решења. У овој фази поступка Суд уствари преузима функцију коју сада има Европска комисија²⁴.

²² То значи да је из саветодавне надлежности (*advisory jurisdiction*) Суда изузета могућност тумачења свих питања која спадају у његову основну надлежност (*contentions jurisdiction*) у споровима везаним за примену одредаба Конвен-ције. Више о томе: Т. Т. Buergenthal, *International Human Rights, St Paul Wes. Publishing Company, 1988, pp. 108-109.*

²³ R. Bernhardt, *op. cit.*, p. 150.

²⁴ Видети чл. 28 Конвенције и нове чланове 38 и 39. У поступку пријатељског поравнања, односно мирења тежи се нагодби између подносиоца петиције и тужене државе. Међутим, чак и ако се споразум постигне, поравнање мора почивати на поштовању људских права. Дакле, улога садашње Комисије, од-

У случају неуспеха поравнања Суд пресудом одлучује о меритуму ствари. Тада су расправе јавне, осим доношења пресуде које се одвија на затвореној седници. Суд је овлашћен да својом пресудом утврди да ли постоји кршење Конвенције или њених протокола. Уколико нађе да је нека држава уговорница повредила обавезе из Конвенције и ако њено унутрашње право омогућава само делимичну накнаду, Суд може оштећеној страни дати правично задовољење²⁵.

Пресуде Великог већа су правноснажне. Пресуде већа, пак, постају правноснажне: а) када стране изјаве да неће захтевати изношење предмета пред Велико веће; б) ако се у року од три месеца од доношења пресуде не поднесе такав захтев; и в) када колегијум од пет судија одбије захтев за обраћање Великом већу. Пресуде се објављују и морају бити образложене. Уколико пресуда није једногласно донета сваки судија има право да изнесе издвојено мишљење.

Државе уговорнице обавезне су да поштују пресуде Суда у сваком спору у коме су стране. Пресуде се достављају Комитету министара Савета Европе који врши надзор над њиховим извршењем²⁶.

носно новог Европског суда у поступку мирења је да штити општи интерес поштовања права човека.

²⁵ Видети чл. 50 Конвенције и нови чл. 41. Суд је први пут доделио правично задовољење у виду новчане накнаде у случају *Ringeisen* 1972. године, када је утврдио да је прекршен чл. 5 Конвенције у вези са дужином притвора. Правично задовољење се састојало у накнади у висини од 20 000 DEM. У многим случајевима Суд је закључио да је само утврђивање кршења Конвенције довољно као правично задовољење, а некада је у ту сврху додељивао само симболичну накнаду. Тако је у случају *Engel* досуђена новчана накнада од 100 гулдена. Више о томе: М. Пауновић, *op. cit.*, стр. 38.

²⁶ Чл. 54 Конвенције и нови чл. 46. У циљу разраде функције надзора над извршењем Комитете митет министара је усвојио Правилник оначину примене чл. 54 Европске конвенције. Према том документу, Комитет може путем резолуције да захтева од државе да преузме мере ради отклањања последица кршења Конвенције, одређујући чак и временски рок. У исту сврху Комитет може применити санкцију у виду суспензије или искључења државе уговорнице из Савета Европе. Види: *Collection of Resolutions adopted by the Committee of Ministers in Application of Articles 32 and 54 of the European Convention on Human Rights, Strasbourg 1989, p. 63.*

III СТУПАЊЕ НА СНАГУ И ПРЕЛАЗНЕ ОДРЕДБЕ ПРОТОКОЛА

Нови Европски суд за права човека биће образован годину дана након ступања на снагу Протокола бр. 11 уз Европску конвенцију. Услов за ступање на снагу је да све државе чланице Савета Европе уговорнице конвенције дају пристанак да буду везане Протоколом. Сврха овог решења је да се избегне дуализам надзорних механизма над применом Конвенције. Наиме, пристанак свих држава уговорница неопходан је пошто Протокол бр. 11 по суштини представља амандман којим се замењује један број одредаба Конвенције и њених протокола. У противном, тј. да је Протокол факултативног карактера неизбежно би у будућности дошло до паралелног постојања садашњег Суда и Комисије и новог Европског суда за права човека²⁷. Са истим циљем није предвиђена могућност стављања резерви, а свака нова чланица Савета Европе која буде ратификовала Конвенцију мораће да истовремено прихвати Протокол бр. 11.

Именовање судија новог Суда обавиће се у периоду између последње ратификације и ступања на снагу Протокола. Даном његовог ступања на снагу престаће мандат судијама садашњег Суда, члановима Комисије, секретару и заменику секретара. Међутим, чланови Комисије могу да наставе разматрање представки које су прихваћене закључно са даном када Протокол ступа на снагу, али најдуже годину дана од тог датума.

Нови Суд биће надлежан за све представке узете у разматрање од стране Комисије које нису проглашене прихваћеним до дана ступања на снагу Протокола. Представке чије разматрање Комисија није завршила у поменутом једногодишњем року од овог датума, такође, се упућују Суду, али с обзиром да су оне већ прихваћене, Суд ће одмах приступити разматрању меритума ствари²⁸.

Протоколом је посебно предвиђена ситуација када Комисија у року од дванаест месеци од његовог ступања на снагу усвоји извештај о чињеницама са мишљењем о томе да ли оне указују на кршење Конвенције. У том случају Комисија, држава уговорница или евентуално

²⁷ *Explanatory Report to Protocol No 11, Human Rights Law Journal, 1994, Vol. 15, No 3, pp. 95-96.*

²⁸ *Ставови 2 и 3 чл. 5 Протокола.*

појединац подносилац петиције (на основу Протокола бр. 9) могу поднети предмет новом Суду. Међутим, како би се избегла могућност тро-степеног суђења²⁹, усвојено је решење по коме колегијум од пет судија одређује да ли ће о предмету одлучивати једно од већа или Велико веће. Ако предмет буде поврен већу није дозвољен захтев за обраћање Великом већу, тј. његова пресуда је правноснажна.

Коначно, прелазним одредбама Протокола регулисано је поступање са предметима које разматра садашњи Суд, а поводом којих не буде била донета одлука до дана ступања на снагу Протокола. С обзиром да ће од тог датума Суд престати са радом, ови предмети биће упућени Великом већу новог Суда³⁰.

IV ЗАКЉУЧАК

Иако су протекле скоро три године од свечаног чина потписивања Протокола бр. 11 услови за његово ступање на снагу још нису испуњени. Овакав исход могао се претпоставити имајући у виду да се током преговора вођених у оквиру Савета Европе знатан број држава снажно противио предлогу за оснивање новог суда. Компромисно решење о стварању једног суда, са могућношћу да се у изузетним случајевима захтева преиспитивање пресуда већа од стране Великог већа или да му веће до доношења пресуде уступи надлежност уз сагласност страна у спору, очито није задовољило државе чланице које су инсистирале на систему двостепеног судства. Када томе додамо критике изнете у званичним и научним круговима, посебно у погледу могућности да исти судија учествује приликом решавања спора у два степена, показује да су биле преурађене оцене да Протокол бр. 11 представља политички компромис који ће бити прихватљив за све државе чланице Савета Европе.

У овом тренутку незахвално је бавити се прогнозама када ће Протокол ступити на снагу. Пошто је почетак његове примене условљен пристанком свих држава уговорница Конвенције, свака од њих може нератификацијом практично блокирати тај процес. Мада због тога није извесно не само када, већ и да ли ће уопште Протокол ступити на снагу, чини се да ипак нема места оваквим песимистичким предвиђа-

²⁹ *A. Drzemczewski, J. M. Ladewig, op. cit., p. 86.*

³⁰ *Став 5 чл. 5 Протокола.*

њима. Можда поједина решења из Протокола у погледу структуре, поступка или надлежности новог Европског суда нису уобичајен или се чак могу сматрати радикалним у односу на садашње институције надзорног механизма. Међутим, творци Протокола нису имали пре собом циљ да кроз "козметичке" промене изврше реформу система надзора која би одговарала садашњим потребама и приликама. Оснивајући стални Суд за права човека са обавезном надлежношћу и признајући појединцима *locus standi*, они су заправо били окренути изазовима будућности. Зато верујемо да ће све чланице Савета Европе ратификовати Протокол бр. 11 и да ће милиони њихових грађана почетак наредног миленијума дочекати са једним новим, како га неки већ сада називају, "врховним" или "уставним" судом за права човека.

Zoran Radivojević, LL.D.

PROTOCOL No. 11 TO THE EUROPEAN CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS

Upon three-year lasting negotiations in the Council of Europe, the Protocol No. 11 to the European Convention for the Protection of Human Rights was signed on May 11th in Strasbourg. This Protocol exerted a far-reaching reformation in the supervisory mechanism set up by the Convention. Instead of the existing Commission and Court, the foundation is foreseen of a Permanent European Court of Human Rights having compulsory jurisdiction and right to individual petition.

After giving the introductory note on the supervisory mechanism significance, previous work of the Commission and Court and reasons for and aims of the reformation, the author analyzes the Protocol contents in the first part of the paper. In this, he has particularly treated the composition, selection, organization, jurisdiction and rules of procedure before the new European Court of Human Rights.

The second part of the paper deals with the conditions for the Protocol coming into force and with its transitory provisions. The solution by which the consent of all the member states of the Council of Europe is indispensable for the Protocol effectuation is regarded a consequence of its amendatory nature by the author. In the opposite, that is, on condition that the Protocol be of a facultative nature, a parallel existence of the Commission and Court and the new European Court would be inevitable in future.

In the final part, the reasons for the rejection of the Protocol by some governments - Convention contracting parties are explained. These reasons not only make uncertain the term of the new European Court foundation, but endanger its foundation in general. However, the author thinks that such pessimistic prognosis is inappropriate. According to his opinion, it is to be expected soon that all the members of the Council of Europe ratify the Protocol and that millions of their citizens shall enter the 21st century with a new, "supreme" or "constitutional" court of human rights.

Key words: human rights, European Convention, European Commission, European Court.